

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INTEGRATSIYON YONDASHUVLAR
ASOSIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISH USULLARI.**

Sodiqova Aziza Hayitovna

*Nizomiy nomidagi TDPU doktoranti,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori*

azizasodiqova@296gmail.com

***Annotatsiya:** Boshlang'ich ta'limda integratsiyalashgan ta'limning asosiy maqsadi yosh avlodga uzliksiz ta'lim-tarbiya berish, ularni pedagogik qo'llab-quvvatlash, o'quvchi talabalar ongiga milliy istiqlol g'oyasi va mafkurasini singdirish, yoshlarda tabiat va jamiyat haqida keng ko'lamga ega bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni rivojlantirishning pedagogik asoslarini yaratish bilan izchil shug'ullanishdan iborat.*

Bunda pedagogikaning boshqa fanlar bilan uzviy aloqadorligini ifodalovchi mohiyatan uning tabiatiga xos bo'lgan integrativlik xususiyatini hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Integratsiya kursi-o'quv fanlaridan biri bo'lib, fanlararo bilimlarni (integrativ bilimlarni) chuqurlashtirish va oshirish, ularni shakllantirish uchun o'rganiladi. U har xil turlar, usullar, uslublar, fanlararo integratsiya ob'ektlari asosida tuzilgan.

***Kalit so'zlar:** Integratsiya, ta'lim, tarbiya, ta'lim sifati, potensial, kasbiy ta'lim, integratsiyalashgan tizimi, o'qitishning shakl va turlari, boshlang'ich ta'lim elementlari.*

Ta'lim, inson faoliyatining har qanday jarayoni yoki natijasi kabi, ma'lum bir sifatga ega. Konseptual jihatdan eng to'g'ri ta'rif ta'lim sifatining quyidagi ta'rifidir. Ta'lim sifati - bu kompetentsiya va kasbiy ongning izchil va amaliy jihatdan samarali shakllanishini belgilovchi ta'lim jarayoni xususiyatlarining yig'indisidir. Bu erda xususiyatlarning uchta guruhini ajratib ko'rsatish mumkin: ta'lim maqsadiga erishish potensialining sifati, kasbiylikni shakllantirish

jarayonining sifati va ta'lim natijasi sifati.

Potensialning sifati ta'lim maqsadining sifati, sifati kabi xususiyatlarda ifodalanadi ta'lim standarti, ta'lim dasturining sifati, o'quv jarayonining moddiy-texnik bazasi sifati, professor-o'qituvchilar tarkibi, abituriyentlar sifati, axborot-metodik bazasining sifati. Kasbiylikni shakllantirish jarayonining sifati - ta'lim texnologiyasining sifati, o'quv jarayonini nazorat qilish, o'qituvchilar tarkibini ijodkorlik va samaradorlikka rag'batlantirish sifati. Pedagogik ish, o'quvchilarning ta'limga munosabati sifati, o'quv jarayonining intensivligi, ta'limni boshqarish, bilimlarni taqdim etish usullari. Ta'lim natijasining sifati - kasbiy mahoratni bilish, individual qobiliyat va xususiyatlarni tan olish va amalga oshirish, ish bilan ta'minlash, martaba va ish haqi, o'z-o'zini tarbiyalash metodologiyasini o'zlashtirish, bilim, amaliy ko'nikmalar. Bu xususiyatlarning har biri alohida tahlil qilish va uni o'lchash va baholash imkoniyatlarini o'rganishni, uni ta'lim jarayonini tashkil etish amaliyotida hisobga olishni talab qiladi.

Kasbiy ta'lim tushunchasi kasbiy ta'lim tushunchasidan farq qiladi. Bu nafaqat bilim va ko'nikmalar, balki ko'p jihatlarni tavsiflovchi kasbiy ongdir ijtimoiy xulq-atvor shaxsiyat - maqsad va qadriyatlardan voqelik va kelajak mezonlariga muvofiq faoliyat natijalarini bilishgacha. Ushbu qoida ta'lim sifatini tushunishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ta'lim sifati umumlashtirilgan ta'rifda va uning yakuniy taqdimotida mutaxassisning iqtisodiy rivojlanishning hozirgi bosqichi talablariga muvofiq, ma'lum bir davrda kasbiy faoliyatni amalga oshirish qobiliyatini aks ettiruvchi vakolatlar va kasbiy ongning xususiyatlari to'plamidir. samaradorlik darajasi va kasbiy muvaffaqiyat, kasbiy faoliyat natijalari uchun ijtimoiy mas'uliyatni tushunish bilan. Ta'lim sifatini tushunish nafaqat kasbiy bilimlarning mavjudligini, balki umuman ta'limning tabiati va darajasini, tashkiliy madaniyatni, boshqaruv faoliyatiga roli va funktsional tayyorligini, muammolarni tan olish va tushunish qobiliyatini o'z ichiga oladi. ijodiy izlanish ularning oqilona qarori, o'z-o'zini tarbiyalash qobiliyatlari.

Ta'limning natijasi, pirovardida, kasbni anglash va ijtimoiy mas'uliyatdir. Ta'lim sifati nafaqat natija bilan tavsiflanadi ta'lim faoliyati– mutaxassis – oliy

ta'lim muassasasi bitiruvchisining xossalari, shuningdek, ta'lim maqsadi, mazmuni va metodikasi, tashkil etilishi va texnologiyasiga bog'liq bo'lgan ushbu natijani shakllantirish omillari. Bularning barchasi o'ziga xos xususiyatlar bo'lib, ularning shakllanishiga ongli ravishda ta'sir qilish kerak, shuning uchun ularni nazorat qilish kerak. Ta'lim har bir universitetda bo'lishi kerak bo'lgan sifat menejmenti tizimiga muhtoj. Bunday tizimni zamonaviy tizimsiz amalga oshirish mumkin emas.

Integratsiyalashgan tizim umumiy ta'lim sifatini ham, uning barcha tarkibiy qismlarini ham alohida baholash. Baholash qanchalik aniq qurilsa va ko'proq xususiyatlar hisobga olinsa, ta'lim sifatini boshqarish shunchalik muvaffaqiyatli bo'lishi mumkin. O'z navbatida, menejment uning maqsadlari va ularga erishish usullari, funktsiyalari, vakolatlari va ta'lim sifati uchun javobgarligini tavsiflovchi metodologiyasi va tashkil etilishiga bog'liq. Sifatni boshqarish bo'yicha xalqaro tajriba mavjud bo'lib, u umumiy (umumiy) sifat menejmenti TQM tizimi bilan ifodalanadi. Ushbu tizimdan foydalanish mumkin, lekin faqat ta'lim jarayonlarining o'ziga xos xususiyatlarini va Rossiya boshqaruvi shartlarini hisobga olgan holda. Sifat menejmenti tizimi rasmiy va norasmiy asosga ega bo'lishi mumkin. Birinchisi majburiy me'yoriy-huquqiy hujjatlar va standartlar majmuini belgilaydi, ikkinchisi - xodimlarning sifat muammolariga ijtimoiy-psixologik munosabati, ijodkorlik va tashabbus muhiti. Sifatni nafaqat talab qilish va nazorat qilish, balki motivatsiya qilish ham kerak.

Ta'lim sifatini boshqarish tizimini birdaniga joriy etib bo'lmaydi. U izchil, bosqichma-bosqich, shakllanish va rivojlanish dasturiga muvofiq shakllantiriladi. Ta'lim sifatini tushunish uchun uchta bilim darajasining mavjudligini hisobga olish juda muhimdir. Sifat menejmenti ushbu darajalardan biriga yo'naltirilgan bo'lishi mumkin va bu holda sifatni baholash ushbu holatni hisobga olishi kerak.

Muayyan mavzuni uning asosiy qoidalarini umumiy tushunish darajasida o'zlashtirishingiz mumkin. Har qanday mutaxassisni tayyorlashda siz umumiy tushunish darajasida bilishingiz kerak bo'lgan shunday fanlar bo'lishi mumkin. Va bu fanlar ma'lum bo'lishi va o'quv dasturida ma'lum o'rinni egallashi kerak. Ular ikkinchi darajali yoki ixtiyoriy deb hisoblanmasligi kerak. Ular o'z rolini o'ynaydi

kasbiy rivojlanish mutaxassis. Ammo ularning hajmi va o'qitish usullari aynan mana shu rolni - kasbiy dunyoqarashni, boshqa fanlarni yaxshiroq o'zlashtirish uchun asosni, bilimlarning tizimlilikini hisobga olishi kerak. Ikkinchi bilim darajasi fanni chuqur egallash, bilimlarni bilim va amaliyotning turli sohalariga aylantira olishdir. Bu hodisa va hodisalarni tushuntirish va oldindan ko'rishga imkon beradigan, hodisalarning sabablari va oqibatlarini tushunishga imkon beradigan bilimlar tizimologiyasi darajasidir.

Kasb-hunar ta'limida ikkinchi darajali bilimlar sub'ektlari fundamental fanlar bo'lib, nafaqat umumiy kasbiy tayyorgarlikning fundamental fanlari, balki boshqa tsikllarning fundamental fanlari, xususan, gumanitar ta'lim tsikli (iqtisodiyot mutaxassisliklari uchun), menejment - ta'lim) yoki texnik mutaxassisliklar uchun tabiiy fanlar tayyorlash. Ta'lim darajalari nafaqat fanlarning tarkibi, balki ta'lim texnologiyasi, ularni o'qitish usullari, ma'lumotlardan foydalanish va boshqalar bilan belgilanadi. Ammo ma'lum darajadagi tayyorgarlikni ta'minlashda individual fanlarning rolini ko'rish va shakllantirishda buni hisobga olish kerak. Kasbiy tayyorgarlikning uchinchi darajasi o'zlashtirilgan bilimlarga asoslangan ijodiy faoliyat qobiliyatini aks ettiruvchi barqaror kasbiy ongini shakllantirishni aks ettiradi. Bular samarali kasbiy faoliyat qobiliyatlari - loyihalash, samarali foydalanish, resurslardan foydalanish, buxgalteriya hisobi ob'ektiv omillar va boshqalar. Kasbiy tayyorgarlikning ushbu darajasi insonning ijtimoiy mavjudligini, uning faoliyatining barcha parametrlarini belgilaydigan kasbiy qadriyatlar tizimi bilan tavsiflanadi. U ta'lim jarayonining barcha omillari ta'siri ostida shakllanadi.

Bu nafaqat maxsus tayyorgarlik darajasi, ko'rinishi mumkin. Bu butun ta'lim jarayonining yakuniy sifati bo'lib, u nafaqat fanlarning tarkibi, balki butun ta'lim kontseptsiyasi bilan belgilanadi. Kasbiy tayyorgarlik darajasi xarakterlanadi yuqori sifatli ta'lim. Bilim darajasi qanchalik baland bo'lsa, ta'lim sifati ham shunchalik yuqori bo'ladi. Ammo qaramlik chiziqli emas, balki spiraldir. Ta'lim darajasini oshirishning umumiy tendentsiyasi bilan ta'lim sifatining pasayishi mumkin va aksincha, uning rivojlanishining ayrim bosqichlarida ta'lim sifatining oshishi ta'lim darajasining o'sishiga mos kelmaydi. ta'lim. Umuman olganda, bilim darajasi va

ta'lim sifatini o'zgartirish bosqichlarini elementar bilimlardan ijodiy, ya'ni kasbiy amaliyot jarayonida yangi bilimlarni yaratishga qodir bo'lgan bilimlarga harakat sifatida aniqlash mumkin. Ijodiy ta'lim - bu shaxsning amaliy kasbiy faoliyatining tarbiyaviy ta'siri, u tanqidiy bilimlar massasini yengib, uni ijodkorlikka aylantiradi. Ta'lim sifatini o'zgartirish tendentsiyasi aynan shunday bo'lishi kerak, bilim darajasining bilim sifatiga va umuman, ta'lim sifatiga bog'liqligi mana shunday namoyon bo'lishi kerak. Ta'lim sifati bugungi kun talablarini aks ettiradi, lekin kelajakka qaratilgan bo'lishi mumkin. Ta'limning zamonaviy xususiyatlari va ehtiyojlari ham, ta'lim kelajagi ham eng aniq namoyon bo'ladigan ta'limni rivojlantirish tendentsiyalarini hisobga olgan holda sifatni ta'minlash kerak.

Ta'lim sifatini shakllantirishga ta'sir etuvchi omillarning tarkibi va tizimi. Ta'lim sifatining asosiy parametrlari sifatning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarning yig'indisini, shuningdek, ushbu omillar ta'sirining o'lchovi va xususiyatlarini, ularning bir-biri bilan o'zaro ta'sirini aks ettiradi. Ta'lim sifatining asosiy omillari ta'lim maqsadi va salohiyatidir. Birinchisi, nafaqat bugungi ta'lim ehtiyojlarini, balki ertangi kunni ham qondiradigan qanday ta'limni ideal deb hisoblash mumkinligi haqidagi jamoatchilik fikrini aks ettiradi. Maqsad rivojlanish tendentsiyasini aks ettiradi ta'lim ehtiyojlari va butun ta'lim tizimiga kirib boradi, nafaqat davlat siyosatida, balki ta'lim jarayonining har bir ishtirokchisining xatti-harakatlarida ham namoyon bo'ladi. Ikkinchi omil - ta'lim salohiyati - resurslar va ob'ektiv sharoitlar nuqtai nazaridan maqsadga erishish imkoniyatlarini tavsiflaydi.

Ta'limni rivojlantirishning maqsadi va strategiyasi qonuniyatlardan foydalanish imkoniyatlari va realligini aks ettiradi. Maqsadning noaniq tasavvuri va strategiyaning noaniqligi, ba'zan esa yo'qligi zulmatda sarson bo'lishni keltirib chiqaradi va ta'lim sifatini barqaror va izchil yaxshilashga imkon bermaydi, bu esa vaqtni behuda sarflashga olib keladi. Maqsad va strategiya ta'limda sifat tushunchasiga muhtoj va unga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatadi. Sifat tushunchasi ta'lim paradigmasini o'z ichiga oladi, uni baholash mezonlari va xavfsizlik talablari. Ta'lim sifati dinamikasini uning mazmun komponentisiz tasavvur qilish qiyin. Ta'lim mazmuni sifat dinamikasiga yo'naltirilgan bo'lishi kerak.

Bu fanlar tarkibida, o'qitish usullarida (bilimni tugallangan holda emas, balki rivojlanishda berish), ta'lim texnologiyasida va pedagogik texnikada namoyon bo'ladi. Ta'limni tashkil etish ham sifat dinamikasini xarakterlaydi. Misol uchun, ta'lim darajalari nafaqat bilim darajasini, balki mazmuni va tashkiliy parametrlari bo'yicha ham ta'lim sifatining o'sishini ko'rsatishi kerak.

Ta'limni tashkil etish - bu qoidalar, standartlar, talablar, cheklovlar, hujjatlar va boshqalar. Sifat menejmenti boshqaruv tizimi, mexanizmi va texnologiyasi parametrlarida statik yoki dinamik sifatni ham aks ettirishi mumkin. Sifatni boshqarish bugungi kunning muhim talabidir. Sifat dinamikasi, uni oshirish imkoniyati ta'lim jarayonlarining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari bilan ham belgilanadi. Ijtimoiy shart-sharoitlarga quyidagilar kiradi: jamiyatda hukmron bo'lgan ta'lim qadriyatlarini, umuman ma'lumotli odamlarga va xususan, mutaxassislariga bo'lgan talab ko'lami, ta'lim holati va jamiyatda unga bo'lgan munosabat.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. MODERN EQUIPMENT OF LABORATORY ROOMS ON THE SUBJECT OF TECHNOLOGY. AH Sodiqova Theoretical & Applied Science, 659-662

2. IMPROVING THE METHODOLOGY OF USING DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS MNNMONSA Hayitovna International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE) 14

3. Развитие навыков самостоятельной и творческой работы студентов по общеобразовательным предметам по направлениям бакалавриата в Республике Узбекистан ДА Сайфуллаева, АХ Содикова, МА Солиева Вестник науки и образования, 60-64

3. DIDACTIC OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF SPECIAL COMPETENCIES IN STUDENTS OF TECHNOLOGICAL EDUCATION AH Sodikova "INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" INNOVATIVE
www.tadqiqotlar.uz

TRENDS IN SCIENCE, PRACTICE ...

4. ТЕХНОЛОГИК ТАЪЛИМ ЙЎНАЛИШИ ТАЛАБАЛАРИДА ТАЯНЧ, КАСБИЙ ВА МАХСУС КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ДИДАКТИК ИМКОНИАТЛАРИ А Sodiqova Science and innovation 1 (B6), 15-20

5. Шахсинг касбий фаолиятини ўрганишга психологик ёндашув А Содикова ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz) 31 (31)

6. THE IMPORTANCE OF INDEPENDENT EDUCATION IN THE FUTURE TECHNOLOGY SCIENCE TEACHERS IN THE PROCESS OF DEVELOPING THEIR SPECIAL COMPETENCIES А Sadikova Science and innovation 2 (B3), 478-482

7. The scientific-methodological importance of independent education in the development of special competencies of future technological education teachers. А Sodikova Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities 140 (ISSN ...

8. Признаки процесса обучения АХ Содикова УЧЕНЬИЙ ХХИ ВЕКА 49

9. New Uzbekistan–The Value of Membership in the Continuous Education System А Содикова ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz) 31 (31)

10. ДИДАКТИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ АХ Содикова Science and innovation in the education system 2 (5), 118-124